

STRUKTŪRINĖS PARAMOS ĮTAKA ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI

Daiva Dumčiuvienė¹, Tomas Stravinskas²

¹*Kauno technologijos universitetas, Lietuva, daiva.dumciuviene@ktu.lt*

²*Kauno technologijos universitetas, Lietuva, tomas.stravinskas@ktu.lt*

crossref <http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.17.4.2999>

Abstract

One of the European Union (EU) economic objective is to achieve economic and social cohesion. It is therefore important to analyze the European Union's policies, including structural, impact on cohesion.

Establishment of the common market did not itself offer a solution to economic problems faced by member States. The concept of cohesion may be regarded as designed to allow all regions to compete in the internal market. The Union funds should seek to promote equality between levels of development and employment. Economic and social cohesion is very important to strengthen political and economic development of the European Union Member States. European Union cohesion policy provides the possibility to finance various activities in order to promote economic growth in the EU Member States and their regions. The three main objectives of the current EU cohesion are convergence, regional competitiveness and employment and European territorial cooperation. Cohesion policy can be an effective tool to achieve economic convergence, if it is accompanied by a number of financial and non-financial elements such as the labor market situation, investment opportunities, and so on, which are the result of national policy. The article includes an analysis of Lithuania's economic environment compared with other Member States.

The article study the subject - financial instruments aimed at social and economic cohesion, and its implementation aspects.

This article aims - to explore the features of EU economic and social cohesion in the aspect of structural policy.

The research methods used at work - literature and statistical data analysis.

Keywords: growth theories, economic and social cohesion, EU cohesion policy, redistribution.

JEL Classification: D31.

Įvadas

Bet kokios sistemos dalyviai dėl persikirstymo patiria nuostolius arba laimi. Tai daroma visose politinėse sistemose ir įvairiais būdais. Dalyviais gali būti šalys, regionai, skirtingos socialinės grupės ar net pavieniai asmenys. Teisingas paskirstymas gali būti svarbus veiksnys, lemiantis integracijos proceso tęstinumą. Dedama daug pastangų siekiant darnios plėtros, įskaitant ir regioninę integraciją Europos Sąjungoje. Europos Sąjungos regioninė politika bando sumažinti valstybių narių socialinius ir ekonominius skirtumus. Ji palaiko darbo vietų kūrimą, konkurencingumą, ekonomikos augimą, geresnės gyvenimo kokybės siekimą ir tvarią plėtrą. Ekonominės ir socialinės sanglaudos tikslai yra labai svarbūs stiprinant politinę ir ekonominę plėtrą Europos Sąjungos valstybėse narėse (Basile ir kt., 2007).

Pagrindinis sanglaudos politikos tikslas – sumažinti skirtingų regionų tarpusavio atotrūkį, o tiksliau – mažiau išsivysčiusių ir pasiturinčių regionų skirtumus. Tai yra finansinio solidarumo instrumentas ir ekonominės integracijos priemonė. Tai patvirtino ir Lisabonos sutartis – „skatinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą bei valstybių narių solidarumą“ (<http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/12007L/htm/C2007306LT.01001001.htm>). Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda reiškia siekį sumažinti įvairių regionų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus. Europos sanglaudos politika yra daugiau nei paprastas lėšų persikirstymas. Tai yra efektyvumo atsiliekančiuose regionuose didinimas. Strategijoje „Europa 2020“ (http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm) yra pateikiamos trys augimo iniciatyvos: pažangaus augimo (skatinti žinių, inovacijų, švietimo ir skaitmeninės visuomenės plėtrą), tvaraus augimo (tausiai naudoti išteklius, didinti ekonomikos konkurencingumą) ir integracinio augimo (siekti aukšto užimtumo ir skatinti ekonomiką, užtikrinančią socialinę ir teritorinę sanglaudą).

Romos sutartyje kalbama apie homogenišką ekonominių veiklų vystymą ir subalansuotą plėtrą. Įsteigtų bendros žemės ūkio, transporto, konkurencijos ir prekybos politikų tikslas sumažinti šalių ir regionų skirtumus. Ir šiandien Europos Sąjungos pagrindinis tikslas siekiant socialinės ir ekonominės sanglaudos – integruojant gamybos veiksmų ir prekių rinkas skatinti ekonominį augimą ir efektyvumą. Tuo pačiu metu struktūriniai pokyčiai gali neigiamai veikti tam tikrus visuomenės sektorius regioniniu ir socialiniu aspektu. Todėl paskirstymo klausimai nuolat yra politikų akiratyje.

Ekonomikos augimo teorijos buvo analizuotos D.S.Cho (2004), P.Krugman (2003), A. Rugman (2005), W.R.Cartwright (2001) ir kt. Lietuvos ekonomikos augimo problemas nagrinėjo Z.Lydeka ir A.Gineitas (1994) D.Dumčiuvienė (2011), V.Snieška (2008), V. Šemetienė (2011) ir kt. Nepaisant didelio susidomėjimo ekonomikos augimo klausimais, teorinis paaiškinimas išlieka vienu iš sunkiausių ir sudėtingiausių klausimų. Tai galima matyti iš teorijų, aiškinančių ekonomikos augimą, įvairovės.

Lietuva Europos Sąjungos kontekste yra vienas vienetas, bandantis sukurti modernią ir konkurencingą ekonomiką. Tačiau regioninė politika nesibaigia viename integracijos lygyje. Reikia vertinti Lietuvos regionų skirtumus. Štai kodėl būtina apibrėžti Europos regioninę politiką ir kiekvienos valstybės narės nacionalinę regioninę politiką.

Šiame straipsnyje autoriai aptarė Europos Sąjungos sanglaudos politikos poveikį ekonomikos augimui. Ypatingas dėmesys skiriamas persikirstymo priemonėms ir Europos Sąjungos politikų panaudojimui siekiant ekonominės ir socialinės sanglaudos.

Tyrimo objektas - Europos Sąjungos finansinių priemonių panaudojimas Lietuvoje siekiant ekonominės ir socialinės sanglaudos

Darbo tikslas - išanalizuoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikį Lietuvos ekonomikos plėtrai.

Ekonomikos augimo teorijos

Gerovės paskirstymas tarp integracijos proceso dalyvių yra svarbi politinė ir ekonominė problema. Pagrindinis tikslas – skatinti ekonominį augimą mažiau išsivysčiusiose šalyse. Teoriniais argumentais bandoma aiškinti, kaip integracija veikia ekonominio išsivystymo skirtumus.

Heckscher Oglin-Samuelson modelis rodo, kad šalys eksportuos produktus, kurių gamybai naudoja savo gausius ir pigus gamybos veiksnius ir importuos produktus, kurių gamybai šalis turi ribotus išteklius. Ši teorija aiškina konvergavimą esant atviroms rinkoms. Taip atsitinka veikiant muitų sąjungai ir bendrajai rinkai.

Konvergavimo teorija teigia, kad integruotoje ekonomikoje, veikiant pakankamai stipriems reguliavimo mechanizmom, ekonomikos neišvengiamai konverguoja (Rehme, 2006). Tai reiškia, kad nėra reikalo vykdyti regioninę politiką. Regioniniams skirtumams panaikinti užtenka konkurencijos politikos ir kliūčių laisvam prekių, gamybos veiksnių ir technologijų judėjimui panaikinimo.

Kitas teorinis paaiškinimas sako, kad taip pat gali atsirasti divergencija. Tai priklauso nuo šalių (regionų) ekonominio išsivystymo. Regionai, turintys technologinį pranašumą, pritraukia investicijas. Tuo pačiu metu, darbo jėga linkusi judėti į regionus ar teritorijas, kur sąlygos darbinei karjerai yra geresnės (Eckel, 2007). Tai dar labiau didina regioninius skirtumus. Divergencijos teorijos šalininkai teigia, kad vyriausybės veiksmai yra būtini siekiant regioninio konvergavimo.

Nauja augimo teorija akcentuoja patekimo į rinką, technologijų kaitos, žmogiškojo kapitalo, tarptautinio konkurencingumo, masto ekonomijos ir institucinio efektyvumo svarbą (Kutan et al, 2007).

Persikirstymo klausimų gali kilti regionų viduje, tarp regionų / šalių bei tarp asmenų. Regionų viduje ištekliai turi būti persikirstyti tarp sektorių, o įmonės iš nekonkurencingo sektoriaus turi perkelti veiklą į kitus sektorius, kur didėtų užimtumas. Jei toks persikirstymas nevykdomas, integracijos procese gali atsirasti laimėtojai ir pralaimėtojai. Regionų nesugebėjimas perkelti išteklius iš vienos veiklos į kitą rodo vidaus struktūrinį nelankstumą. Remiantis šiuo požiūriu, pati integracija neužtikrina konvergavimo: reikia pasitelkti politinius veiksmus ir priemones (Hall et al, 2001).

Taigi vyriausybės vykdo politiką, kuri veikia gerovės persikirstymą tarp asmenų ir regionų. Pasirinkdamos persikirstymo schemas, valstybės narės gali pasinaudoti trimis pagrindiniais kintamaisiais: remiamų teritorijų pasirinkimu, pagalbos intensyvumu minėtose teritorijose ir regioninei politikai skirtu biudžeto dydžio pasirinkimu. Tokios politikos vykdymas turi dvi priežastis: veiksmingumą ir teisingumą. Abu jie turi regioninius ir socialinius aspektus. Pavyzdžiui, vyriausybės programa didesniai darbo jėgos judrumui ar atsiradus naujoms sąlygoms restruktūrizuojamoje pramonėje darbuotojų perkvalifikavimo programa (Farrell, 2004).

Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka šalies ekonominei aplinkai

Pagal Europos bendrosios rinkos (EBR) programą sienų kontrolė prekėms, paslaugoms ir kapitalui buvo panaikinta 1993 m. sausio 1 d.

Įgyvendinant EBR programą taip pat buvo įgyvendinamos kai kurios politikos. ES konkurencijos politiką galima būtų apibūdinti, kaip kontroliuojančią susijungimus, monopolijas ir valstybės pagalbą

(Snieška, 2002). Tokios politikos tikslas – skatinti veiksmingą rinkos jėgų veikimą ribojant ir didelių korporacijų dominavimą, ir vyriausybės intervenciją (Krugman, 1996), (Hassler et al., 2005). Kliūčių konkurencijai šalinimas turi panašias pasekmes kaip ir prekybos kliūčių panaikinimas.

Laisvosios prekybos privalumai skatino ES steigėjus priimti laisvo vidaus prekių judėjimo principą. Daugiašalė prekybos politika yra vykdoma per Pasaulio prekybos organizaciją. Sutartys buvo sudarytos su į ES stojančiomis šalimis, ir tuo pačiu ES nuosekliai plėtojo laisvosios prekybos susitarimus su trečiosiomis šalimis.

ES skatina mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) politiką. Ji įgyvendinama organizuojant daugiamečius mokslinių tyrimų bendrąsias programas. MTTP veiksminga plėtra gamybos sektoriuje leidžia sumažinti šalių priklausomybę nuo nekvalifikuotos darbo jėgos ir nuo žemo technologinio lygio veiklų. Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtra, o taip pat ir infrastruktūros plėtra gali padėti padidinti konkurencingumą atskiriems sektoriams.

Ar ES paramos panaudojimas pasiekia tikslus, priklauso nuo daugelio veiksnių. Pagrindinis ES struktūrinių fondų panaudojimo kriterijus yra tas, kad ES lėšos turėtų būti naudojamos tikslingai ir efektyviai. Svarbu, kad ES lėšos būtų veiksmingai naudojamos visoje valstybėje, o sukurti mechanizmai atitiktų nacionalinius prioritetus.

ES struktūrinių fondų investicijos gali sukelti nepageidaujamų ekonominių padarinių. Nereikia pamiršti, kad projektai atrenkami pagal nustatytus kriterijus, o ne pagal rinkos poreikius, kurie gali keistis greičiau nei trunka projekto parengimo ir įgyvendinamo laikotarpis.

ES lėšų naudojimas gali prisidėti prie verslo plėtros sąlygų. Struktūrinių fondų pagalbą gauna tik tie sektoriai, kuriems suteikta ES paramos pirmenybė. Tiems, kurie negauna tokio finansavimo, tampa daug sunkiau konkuruoti rinkoje. Įmonės, gavusios ES paramą, turi išskirtines sąlygas ir sėkmingai konkuruoja su tomis, kurios negavo. ES lėšos tampa priemone, kuria vyriausybė, o ne rinka paskirsto išteklius ekonominei struktūrai formuoti.

ES paramos tikrieji gavėjai dažnai būna ne tie, kuriems ji skiriama. Taip atsitinka tada, kai didelė lėšų suma, skirta vienam sektoriui, dirbtinai kelia sektoriaus išteklių paklausą, o tuo pačiu ir kainą. Taigi naudos gavėjais tampa išteklių tiekėjai. Tai reiškia, kad ES paramos išmokos tam tikrame sektoriuje negali būti tiksliai užfiksuotos.

Prieiga prie ES paramos taip pat gali keisti privataus sektoriaus motyvaciją. Tokių lėšų naudojimas gali tapti ne problemų sprendimo galimybe, pvz., žinių ar įgūdžių stoka, bet vienu iš pagrindinių verslo tikslų ir būdu išgyventi. Išteklių, kurie galėtų būti naudojami siekiant sukurti pridėtinę vertę šalies ekonomikai, konkuruotų ne dėl prekių ar paslaugų kokybės, kurios geriau atitiktų vartotojų poreikius, bet dėl paramos, kuri nesukuria jokios pridėtinės vertės.

Siekdami naudoti sau, rinkos dalyviai dėl lėšų skyrimo, jų naudojimo kontrolės ir pan. gali siekti daryti įtaką ES fondų valdymo subjektų sprendimams. Taigi ES lėšų įsisavinimo procesas sudaro sąlygas šalyje atsirasti korupcijai.

2009 m. Odysseas Katsaitis ir Dimitris Doulos analizavo ES struktūrinių fondų ir tiesioginių užsienio investicijų ryšius 15 ES šalių. Buvo nustatyta, kad struktūrinių fondų poveikis tiesioginėms užsienio investicijoms ne visada yra teigiamas ir priklauso nuo šalies institucinės infrastruktūros kokybės. Šalyse, turinčiose aukštą korupcijos lygį ir prastos kokybės viešąsias institucijas, struktūriniai fondai gali tik sulėtinti šalies augimą ir užsienio investicijų pritraukimą.

Philipp Mohl ir Tobias Hagen 2010 m. paskelbė straipsnį, kuriame nagrinėjo ES lėšų panaudojimą regioninei plėtrai. Straipsnyje teigiama, kad ES struktūriniai fondai dažnai finansuoja projektus, kurie nėra ekonomiškai efektyvūs, nes jie paveikti politinių motyvų. Be to, kadangi ES struktūrinių fondų projektai turi būti ko-finansuojami, galimybė naudoti struktūrinius fondus viešajame sektoriuje pakeičia ekonomiškai efektyvesnius viešojo sektoriaus investicinius projektus. Tokie projektai būtų vykdomi be ES finansavimo. Tai gali pakenkti regioninei plėtrai.

Apibendrinus ES fondų poveikio analizę, galima teigti, kad ES struktūrinių fondų nauda labai priklauso nuo to, kaip ir kokioje ekonominio vystymosi aplinkoje (mokesčiai, reguliavimas ir verslo sąlygos, valstybinės įstaigos ir skaidrumas) šios lėšos yra naudojamos.

Politikos priemonių įgyvendinimas

Jau praėjo aštuoneri metai nuo tos dienos, kai Lietuva tapo visateise ES nare. Per šį laikotarpį šalyje įvyko nemažai teigiamų pokyčių, o vienas iš ryškiausių – ES parama.

Pagal Bendrojo programavimo dokumentą (BPD) Lietuvai išmokėti maždaug trys milijardai litų (Lietuvos Respublikos Finansų ministerija, 2010), o tai - 95% visų ES skirtų lėšų ir 3,5 tūkst. įgyvendinamų projektų. 2009 metais BPD poveikio Lietuvos BVP vertinimas parodė, kad dėl BPD paramos 2006 m. BVP padidėjo 1,2%, 2007 metais - 1,6%, o stipriausias poveikis nustatytas 2008 m, kai BVP išaugo apie 2,2%.

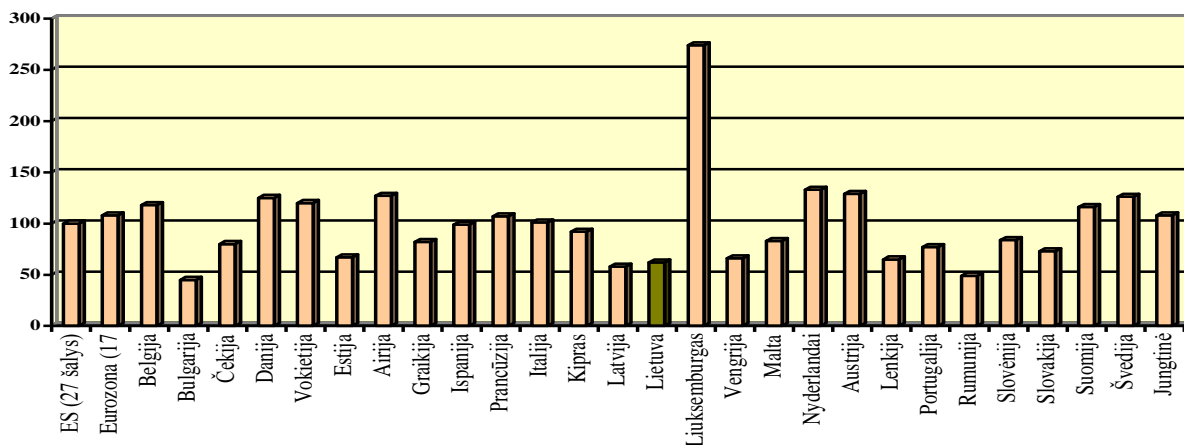
Sunku kiekybiškai įvertinti ES struktūrinių fondų paramos įtaką šalies ekonomikai. Norint tai padaryti, būtina nustatyti tiesioginį ir netiesioginį poveikį įvairioms priemonėms. Pastarasis, beje, gali būti neigiamas, kaip tai buvo aptarta anksčiau: pavyzdžiui, tiesioginė parama įmonei iškreipia rinkos santykius ir daro skirtingas konkurencijos sąlygas (Shelton, 2007). Tačiau, norint įvertinti valstybės ekonomikos perspektyvas, tikslinga analizuoti pastarųjų metų plėtrą.

Bendrasis vidaus produktas (BVP) 2011 metais sudarė 105712,5 mln. Lt., o 2010 m. BPD siekė 95074,3 mln. Lt. Remiantis statistiniais duomenimis, BVP augimas 2011 metais, lyginant su 2010 m., buvo 5,8%. BVP augimas, lyginant su 2005 metais, 2011 m. buvo 11,38%, 2010 metais - 5,2%, 2009 metais - 3,7%, 2008 metais - 21,8%. Šie rezultatai rodo krizės įtaką Lietuvos makroekonominėi padėčiai 2009 metais.

Apdirbamoji gamyba, didmeninė ir mažmeninė prekyba, transportavimas ir nekilnojamasis turtas labiausiai veikė BVP augimą 2010 m. Tada 16% šalies BVP Lietuvoje buvo sukurta apdirbamosios gamybos sektoriuje. Maisto ir gėrimų gamybos pramonė buvo didžiausia tarp kitų apdirbamosios pramonės šakų ir sudarė 22% visos gamybos. Chemikalų, chemijos produktų ir cheminių pluoštų gamyba augo dar sparčiau lyginant su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis – 2010 m., lyginant su 2009 m., išaugo 26,1%. Maisto ir gėrimų gamyba padidėjo 14,7%.

2011 metais BVP augimas užfiksuotas visose ekonominės veiklos rūšių grupėse. 2010 metų trečiąjį ketvirtį – pirmą kartą nuo ekonomikos nuosmukio pradžios – fiksuotas statybų sektoriaus augimas. Jis išsilaikė ir 2011 metais, o tarp visų grupių pasiekė geriausią pridėtinės vertės metinio augimo rezultatą – 19,2 proc. Taip pat geri metinio augimo rezultatai užfiksuoti apdirbamojoje gamyboje – 10,1 proc., finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje – 9,8 proc., prekybos, transporto, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje – 7,2 proc. ir pramonės sektoriuje – 6,6 proc. (http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/leidiniai/failai/fm_valstybes_skola_2011.pdf).

2011 metais BVP vienam gyventojui buvo apie 3278 Lt, tai yra 13,35% daugiau nei 2010 metais ir 19,2% daugiau nei 2009 metais, tačiau 1,76% mažiau nei 2008 m. Nepaisant atsigaunančio BVP, ekonomikos lygis Lietuvoje vis dar lieka 43% mažesnis nei ES (1 pav.).

1 pav. BVP Lietuvos gyventojui 2011 m., lyginant su ES šalimis (EU-27=100), (Eurostat, 2012)

Tarptautinė prekyba ir tiesioginės užsienio investicijos (TUI) yra labai svarbios ES valstybių narių ekonomikoms (1 lentelė). Koku laipsniu šalis dalyvauja tarptautinėje prekyboje priklauso nuo ekonomikos dydžio ir struktūros.

1 lentelė. EU -27 vidaus prekyba prekėmis, paslaugomis ir TUI, 2010 m. (% nuo bendro srauto)
(Eurostat, 2012)

	Prekių eksportas	Paslaugų eksportas	TUI srautai iš šalies	Prekių importas	Paslaugų importas	TUI srautai į šalį
ES (27 šalys)	65,3	56,1	4556,1	62,1	58,4	65,8
Belgija	73,1	68,2	2,7	70,0	72,0	100,5
Bulgarija	60,9	66,3	42,1	58,7	62,8	88,8
Čekijos Respublika	84,0	74,9	91,7	74,8	64,8	95,9
Danija	66,0	48,0	65,7	70,6	53,0	97,5
Vokietija	60,4	51,7	64,5	63,7	56,6	58,5
Estija	68,6	70,7	122,7	79,7	80,6	97,9
Airija	58,2	61,3	44,0	67,2	51,6	-5,6
Graikija	62,3	50,8	81,9	50,9	57,8	63,9
Ispanija	67,8	69,4	47,6	57,6	67,1	67,9
Prancūzija	60,8	50,1	69,9	68,3	51,4	89,1
Italija	57,2	56,2	30,9	54,9	58,8	-7,6
Kipras	66,2	53,8	27,4	69,7	68,3	34,7
Latvija	67,1	48,2	-36,1	75,9	56,6	66,8
Lietuva	61,1	58,0	84,8	56,6	51,3	80,4
Liuksemburgas	84,0	70,3	54,6	81,5	65,1	59,1
Vengrija	77,1	67,1	-65,3	67,7	69,9	35,8
Malta	41,8	74,7	110,3	64,0	60,8	34,9
Nyderlandai	77,0	60,3	42,7	46,7	50,6	8,5
Austrija	71,2	74,7	-1,3	77,4	72,4	104,0
Lenkija	78,6	70,3	86,5	70,1	76,6	85,3
Portugalija	75,0	72,2	92,4	75,7	70,7	-1,0
Rumunija	72,2	70,8	-236,2	72,5	72,9	95,7
Slovėnija	71,4	70,7	115,7	67,8	62,7	53,0
Slovakija	84,6	76,8	71,0	72,6	84,6	119,3
Suomija	55,3	38,7	77,3	64,2	59,7	99,6
Švedija	57,3	51,7	22,3	67,1	61,6	200,6
Jungtinė Karalystė	53,9	39,5	-351,6	51,4	51,1	-10,5

Didžiausią ES vidaus prekybos prekėmis dalį turėjo Liuksemburgas (81,5%), Estija (79,7%), Austrija (77,4%) ir Latvija (75,9%), o Lietuva - 56,6%. Didžiausia vidaus prekyba paslaugomis buvo Slovakijoje.

Eksportas Lietuvoje 2011 m., palyginus su 2010 m., išaugo 28,9 proc., importas – 28,2 proc. Prekių, išskyrus mineralinius produktus, eksportas padidėjo 25,5 proc., importas – 24,8 proc. Lietuviškos kilmės prekių eksportas padidėjo 25,2 proc., be mineralinių produktų – 20,4 proc. Eksporto padidėjimui įtakos turėjo 40,2 proc. padidėjęs naftos produktų, 42,6 procento – antžeminio transporto priemonių ir 61,2 proc. – trąšų eksportas. Importo padidėjimą lėmė 30,2 proc. išaugęs žalios naftos, 48,5 proc. – antžeminio transporto priemonių ir 31,3 proc. – katilų, mašinų ir mechaninių įrenginių, jų dalių importas (http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/leidiniai/failai/fm_valstybes_skola_2011.pdf).

Sanglaudos ir naujų augimo teorijų kontekste didelė reikšmė skiriama investicijoms į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą (MTTP) ir žmonių išteklių plėtrą. Didžiausias finansavimas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai 2009 metais buvo skiriamas Suomijoje (3,92% BVP), Švedijoje (3,61%), Danijoje (3,06%) ir Austrijoje (2,72%), mažiausias - Kipre (0,49%), Slovakijoje (0,48%), Rumunijoje (0,47%) ir Latvijoje (0,46%) (2 lentelė) (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>). Svarbią vietą inovacijomis grįstoje ekonomikoje užima aukštasis mokslas.

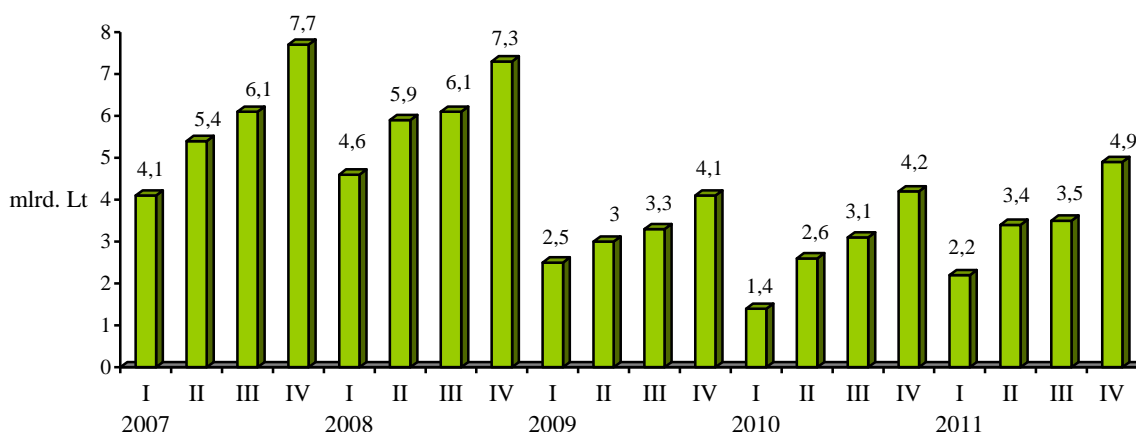
2 lentelė. Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai;
Žmonių išteklių kaip darbo jėgos dalis moksliniuose tyrimuose ir technologijų plėtroje (2009)

	Metinės išlaidos studentui valstybinėse ir nevalstybinėse aukštosiose mokyklose (ISCED 5–6 lygmenims), % nuo BVP 1 gyventojui	Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai - % nuo BVP	Žmonių išteklių kaip darbo jėgos dalis moksliniuose tyrimuose ir technologijų plėtroje (%)
ES (27 šalys)	38,9	2,01	40,1
Belgija	42,1	2,03	49,3
Bulgarija	48,2	0,53	31,6
Čekijos Respublika	32,2	1,48	37,8
Danija	48,5	3,06	51,9
Vokietija	43,6	2,69	44,8
Estija	32,2	1,43	45,0
Airija	:	1,74	45,9
Graikija	:	:	32,4
Ispanija	42,3	1,39	39,0
Prancūzija	43,4	2,26	43,9
Italija	29,7	1,26	33,8
Kipras	38,3	0,49	43,9
Latvija	29,6	0,46	37,8
Lietuva	33,2	0,83	42,7
Liuksemburgas	:	1,66	55,9
Vengrija	:	1,17	33,0
Malta	52,5	0,54	31,7
Nyderlandai	43,4	1,82	51,9
Austrija	39,7	2,72	39,2
Lenkija	34,7	0,68	36,3
Portugalija	38,0	1,50	23,9
Rumunija	29,4	0,47	24,4
Slovėnija	35,1	1,86	40,8
Slovakija	29,6	0,48	33,5
Suomija	46,4	3,92	50,6
Švedija	53,7	3,61	50,8
Jungtinė Karalystė	43,9	1,77	45,1

: - nėra duomenų

Šaltinis: Eurostat, 2011

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2011 m. investicijos į ilgalaikį materialųjį turtą šalyje augo net 22 proc. (palyginamosiomis kainomis). Per minėtus metus Lietuvoje investuota už 14 mlrd. litų (to meto kainomis). Paskutinįjį 2011 m. ketvirtį Lietuvoje materialinės investicijos siekė 4,9 mlrd. Lt (to meto kainomis), arba 14 proc. Didžioji dalis investicijų paskutinįjį 2011 m. ketvirtį buvo skirta viešojo valdymo ir gynybos, skaičiuojant kartu su privalomuoju socialiniu draudimu, veiklai (27,2 proc. visų investicijų). Antroje vietoje pagal investavimo mastus atsidūrė nekilnojamojo turto operacijų ekonominė veikla su 13,1 proc. visų šalies materialinių investicijų, trečiojoje - apdirbamoji gamyba, kuriai buvo skirta 12,1 proc. šalies ilgalaikio materialinio turto kiekio. Transporto ir saugojimo veikloje, kur tris ketvirčius buvo skirta 14–16 proc. visų šalies investicijų, paskutinįjį ketvirtį investuota tik 9,6 procentai (2 pav.).

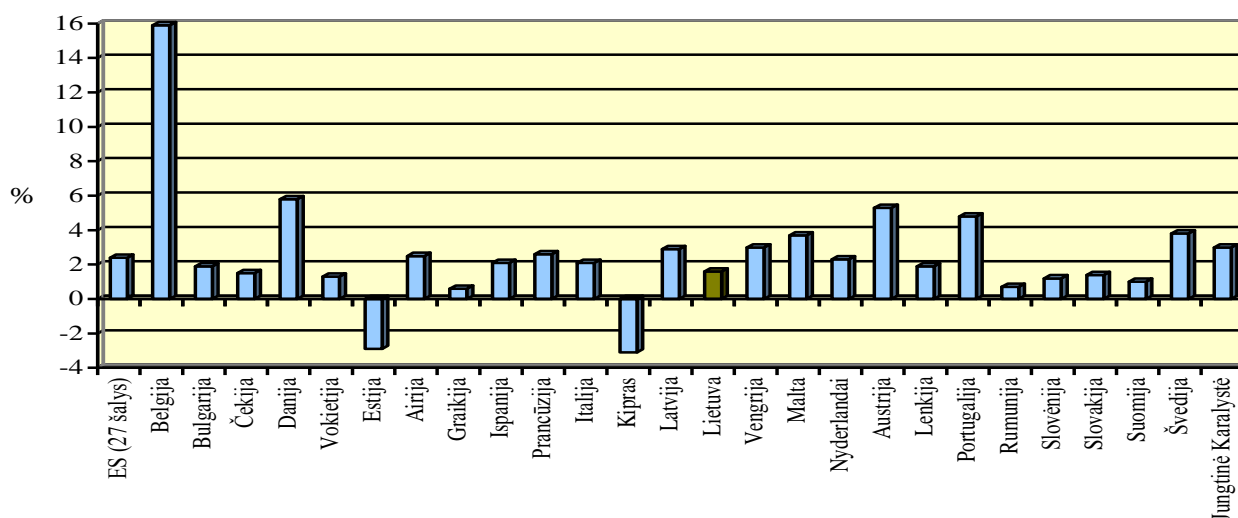

2 pav. Lietuvos materialinės investicijos veikusiomis kainomis, 2007–2011 m.
(LR Statistikos departamentas, 2012)

Tiesioginės užsienio investicijos 2011 metų pabaigoje siekė 37,06 mlrd. Lt. Per šį laikotarpį jos išaugo 2,25%. TUI vienam gyventojui 2011 spalio mėn. siekė 11556,97 Lt.

Didžioji dalis TUI teko apdirbamajai gamybai - 31,6%, didmeninei ir mažmeninei prekybai - 13,9%, finansinėms paslaugoms - 12,4%, nekilnojamojo turto, nuomos ir kitoms komercinėms įmonėms - 11,3%, logistikos/transportavimo, saugojimo ir komunikacijų sektoriui - 10,9%, energetikos, dujų ir vandens tiekimo sektoriui - 6,7%. 2011 metais Lietuvoje daugiausiai investavo Švedija (14,35% visų TUI), Lenkija (13,02%), Vokietija (9,86%), Nyderlandai (8,57%), Rusija (6,28%), Danija (5,33%).

3 pav. pateiktos TUI į visas ES valstybes nars 2011 m. Lietuvos dalis atitinkamai buvo 1,6 % nuo BVP, ir šis dalis, palyginus su Europos Sąjungos 27 šalių vidurkiu (2,4 %), yra mažesnė.

3 pav. Tiesioginės užsienio investicijos % nuo BVP, 2011
(EU-27=2,4), (Eurostat, 2012)

2011 m. gruodžio mėn. metinė infliacija pagal vartotojų kainų indeksą (2011 m. gruodį, lyginant su 2010 m. gruodžiu), sudarė 3,4 proc. ir buvo 0,4 proc. mažesnė nei 2010 m. gruodį (2010 m. gruodį, lyginant su 2009 m. gruodžiu). 2011 m. gruodžio mėn. vidutinė metinė infliacija pagal vartotojų kainų indeksą sudarė 4,1 proc. ir buvo 2,8 proc. didesnė nei 2010 m. gruodžio mėn. Vidutinės metinės infliacijos lygį daugiausia lėmė po 8,3 proc. vidutiniškai per metus išaugusios maisto produktų ir nealkoholinių gėrimų kainos bei būsto, vandens, elektros, dujų ir kito kuro grupės prekių ir paslaugų kainos, 8,1 proc. vidutiniškai pabrangusios transporto grupės prekės ir paslaugos (http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/leidiniai/failai/fm_valstybes_skola_2011.pdf).

Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis Lietuvoje pagal 2007-2011 metų duomenis padidėjo 239,6 Lt. ir buvo lygus 2042 Lt. Lyginant su 2010 m., darbo užmokestis didėjo 2,7%, o lyginant su 2009 m. - sumažėjo 0,6%. Minimalioji mėnesinė alga padidėjo iki 800 Lt. Tačiau šiandien Lietuvoje minimalus atlyginimas yra vienas žemiausių tarp Europos Sąjungos šalių narių. Mažesnis minimalus darbo užmokestis yra tik Bulgarijoje (138,05 EUR) ir Rumunija (161,91 EUR).

Lietuvos valdžios sektoriaus deficitas 2010 metais buvo 7% BVP ir lyginant su 2009 metais, jis sumažėjo 2,5%, o lyginant su 2008 metais, padidėjo 3,7%. 2009 metais valdžios sektoriaus skola padidėjo 29,4% BVP, 2010 metais - 38,0% BVP, o 2008 metais šis rodiklis buvo lygus 15,5%.

Pagal Maastrichto kriterijus bendrojo šalies biudžeto deficitas negali sudaryti daugiau kaip 3 % BVP, o valstybės skola neturi viršyti 60 % BVP.

Tačiau 2010 Europos Sąjungos valdžios sektoriaus skolos viršijo minėtą rodiklį. Pavyzdžiui, Belgijoje jis buvo 96,2% BVP, Vokietijoje - 83,2%, Airijoje - 92,5%, Graikijoje 144,9%.

Taigi, apibendrinant, galima pateikti pagrindinius Lietuvos makroekonominiai rodiklius (3 lentelė) (http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/leidiniai/failai/fm_valstybes_skola_2011.pdf)

3 lentelė. Makroekonominiai rodikliai

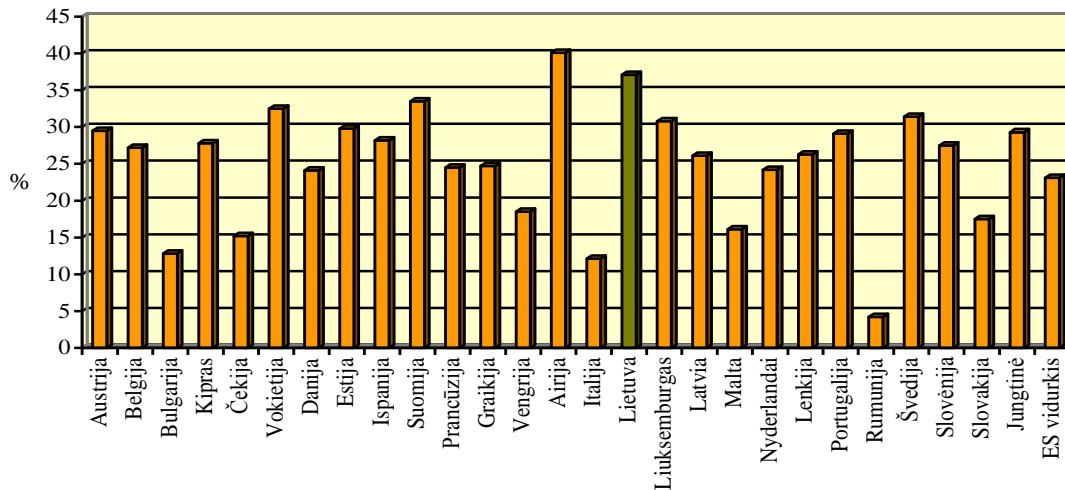
Rodikliai	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Realaus BVP augimas, proc.	7,8	7,8	9,8	2,9	-14,8	1,4	5,9
Infliacija (vidutinė metinė), proc.	3,0	4,5	8,1	8,5	3	3,8	3,4
Einamosios sąskaitos balansas, proc. palyginti su BVP	-7,1	-10,6	-14,4	-12,9	3,7	0,1	-3,4
Nedarbo lygis, proc.	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8	15,4
Prekių eksporto augimas, muitinės deklaracijų duomenimis, proc.	26,9	18,7	11,1	28,5	-26,6	32,7	28,9
Prekių importo augimas, muitinės deklaracijų duomenimis, proc.	25,5	23,5	15,4	18,7	-37,9	34,5	28,2

2007-2013 m. Veiksmų programose ir jų prieduose veiksmų programų prioritetų priemonėms Lietuvai numatytas finansavimas iš ES fondų ir LR valstybės biudžeto bendrojo finansavimo lėšų sudarė 25615 mln. Lt. Struktūrinei paramai gauti iki 2012 metų spalio 11 dienos buvo pateiktos 10673 paraiškos, prašoma suma buvo 30 535 mln.. Lt. Tai sudaro 119,21% šio programavimo laikotarpio įgyvendinimui skirtų lėšų.

2007-2013 metų laikotarpyje veikia keturios veiksmų programos. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa skirta visų darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų mobilizavimui, nes investicijos į Lietuvos žmonių žinias, gebėjimus, aktyvumą, verslumą patikimai garantuoja ilgalaikį ūkio augimą. Šiai veiksmų programai skirta 13,8 proc. ES struktūrinės paramos lėšų. Ekonomikos augimo veiksmų programai numatoma skirti didžiausia paramos lėšų dalis – 45,72 proc. 10 proc. lėšų skiriama ūkio konkurencingumo ir ekonomikos augimo moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai. Sanglaudos skatinimo veiksmų programai skirtai darnesnės visuomenės plėtrai: gyvenimo aplinkai ir kokybei gerinti, mažinant atskirų regionų skirtumus, skiriama 39,08 proc. visos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos. Techninės paramos veiksmų programa – specialioji, papildoma veiksmų programa, skirta administruoti teminėms veiksmų programoms. Šiai veiksmų programai skiriama 1,4 proc. ES struktūrinės paramos lėšų.

Iki 2012 metų spalio mėn. išmokėta projektų lėšų dalis yra 11017 mln. Lt., o tai sudaro 47,15% visų Lietuvai veiksmų programose ir jų prieduose numatyto finansavimo ES dalies 2007-2013 metams. Lietuva atsiliko nuo plano, kuriame numatyta iki 2011 pabaigos įsisavinti apie 50% skirtų ES struktūrinių fondų, tačiau lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis, lėšų įsisavinimą vykdo pakankamai sparčiai (4 pav.).

4 pav. Europos Komisijos išmokos nuo visų skirtų struktūrinių fondų lėšų šaliai, 2011
(Europos Komisija, 2012)

2011 m pabaigoje vidutinės visų trijų fondų (Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo) išmokos Europos Sąjungoje buvo 33,4% nuo visos sumos, skirtos 2007-2013 metams. Šių išmokų dydis šalyse gerokai skiriasi - nuo 16,5% iki 48,3% (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-78_en.htm?locale=en).

Išvados

Lietuvai ES fondų panaudojimas suteikia galimybę investuoti, restruktūrizuoti valstybinį sektorių, skatinti privataus sektoriaus investavimo veiklą, kuri neįmanoma be ES paramos. Tikslingas lėšų panaudojimas padidina šalies konkurencingumą ir sudaro sąlygas spartesniam ekonomikos augimui.

ES struktūriniai fondai taip pat gali sukelti nepageidaujamų ekonominių pasekmių: konkurencijos iškraipymą, privačių investicijų išstūmimą, kainų augimą, mažesnę biudžeto lėšų efektyvumą, privataus sektoriaus demotyvavimą, prielaidų korupcijai sukūrimą.

Nors ES lėšų įsisavinimas Lietuvoje, lyginant su kitomis ES šalimis, yra pakankamai greitas, tačiau Lietuva vis dar atsilieka nuo numatomų planų. Būtina planuoti lėšų įsisavinimą per ateinančius kelerius metus ir įvertinti riziką, kad ne visos ES struktūrinių fondų lėšos bus įsisavintos laiku. Šiuo atveju, siekiant pagerinti ES lėšų įsisavinimą, turėtų būti persvarstyta ES lėšų pervedimai iš vienių priemonių kitoms, arba kitiems prioritetams.

Įstojus į ES, Lietuvos ekonomika augo pakankamai greitai, o 2010 metais gavo didesnes tiesiogines užsienio investicijas lyginant su BVP nei kitos šalys narės. Bendrosios ekonominės sąlygos yra palankios Lietuvai įgyvendinti švietimo politikos prioritetus.

2009 metais Lietuva ekonominę krizę išgyveno lengviau nei dauguma kitų šalių narių. 2011 m. Lietuvos valdžios sektoriaus deficitas buvo 7% BVP, o valdžios sektoriaus bendroji skola 39% BVP, kai tuo tarpu kitų ES valstybių narių, pavyzdžiui, Airijos, Graikijos, Italijos, Portugalijos ir kitų ekonominiai rodikliai neatitiko Maastrichto kriterijų.

Būtina peržiūrėti ES finansavimo prioritetus ir paramos įsisavinimo priemones, nes tai padėtų spręsti opiausias Lietuvos ekonomines problemas - jaunimo nedarbą, emigraciją, netolygų pajamų paskirstymą ir kt.

Literatūra

1. Basile, R., Castellani, D. & Zanfei, A. (2007). Location choices of multinational firms in Europe: The role of EU cohesion policy. *Journal of International Economics*.
2. Cartwright, W.R. (2001). Multiple Linked 'Diamonds' and the International Competitiveness of Export-dependent Industries: The New Zealand experience. *Management International Review*, Vol. 33, 55-70.
3. Cho, D.S. (2004) From National Competitiveness to Bloc and Global Competitiveness. *Competitiveness. Review*, Vol. 8(1).

4. Dumčiuvienė, D. (2011). Economic development and cohesion policy as financial instrument // Economics and Management - 2011: 16th international conference "Economics and Management", April, 27-29th 2011: program and reviewed abstract book. Brno: Brno University of Technology, 2011. ISBN 9788021442795. p. 55-56.
5. Eckel, C. (2007). Globalization and specialization. *Journal of International Economics*.
6. Farrell, M. (2004). Regional integration and cohesion—lessons from Spain and Ireland in the EU. *Journal of Asian Economics*, Volume 14, Issue 6, p.927-946.
7. Hall, R., & Smith, L. (2001). *Competitiveness and Cohesion in EU Policies*. Oxford University Press, p.108-146.
8. Hassler, J., Krusell, P., Storesletten, K. & Zilibotti, F. (2005). The dynamics of government. *Journal of Monetary Economics*, Volume 52, Issue 7, p. 1331-1358.
9. Katsaitis, O. & Doulos, D. (2009). The Impact of EU Structural Funds on FDI. *Kyklos*.
10. Krugman, P. (2003). *Rethinking International Trade*. Cambridge: MA, MIT Press.
11. Kutan, A. M., & Yigi, T. M. (2007) European integration, productivity growth and real convergence. *European Economic Review*. Volume 51, Issue 6. p. 1370-1395.
12. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2005). Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai. Web page: www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php
13. Lydeka, Z., & Gineitas, A. (1994). Verslo raida Lietuvoje. *Inžinerinė ekonomika*, Nr.5, p. 30-38.
14. Ministry of Finance of the Republic of Lithuania (2010). Galutinė Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaita. Lithuania, Vilnius. Web page: [http://www.esparama.lt/lt/bpd/BPD ataskaitos](http://www.esparama.lt/lt/bpd/BPD_ataskaitos).
15. Ministry of Finance of the Republic of Lithuania (2010). Single Programming Document of Lithuania 2004-2006
16. Mohl, P., & Hagen, T. (2009) Do EU structural funds promote regional growth? Evidence from various panel data approaches. 15 th International Conference on Panel Data, Bonn, Germany
17. Rehme, G., (2006). Redistribution and economic growth in integrated economies. *Journal of Macroeconomics*, Volume 28, Issue 2, p.392-408.
18. Rugman, A. & D'Cruz, J. (2005). The 'Double Diamond' Model of International Competitiveness: The Canadian experience. *Management International Review*, Vol. 33, p.17-39.
19. Šemetienė, V. (2011). Results of the Performance of the Lithuanian Single Programming Document 2004–2006. Ministry of Finance of the Republic of Lithuania. Web page: upload/Petijumi_un_izvertejumi/2011-05-11_konf_prezentacija-LT.pdf.
20. Shelton, C. A. (2007). The size and composition of government expenditure. *Journal of Public Economics*, Volume 91, Issues 11-12. P. 2230-2260.
21. Snieska, V. (2008). Research into international competitiveness in 2000–2008. *Inžinerinė ekonomika -Engineering economics*, Nr.4(59), p. 29-41.
22. Snieska, V. (2002). Klasteriai: raktas į regionų konkurencingumo didinimą. *Inžinerinė ekonomika -Engineering economics*, Nr.1(18), p.57-61.
23. The World Bank. (2012) *Global economic prospects. Uncertainties and Vulnerabilities*. Volume 4. January 2012.